

ארבעה אבות פרק ראשון בבא קמא

י.

עין משפט
נר מצוה

(א) לקמן מג: [ע"ש],
 (ב) לעיל ה: ושי"ג,
 (ג) נוספה גז: ושי"ג,
 (ד) לקמן נא: [מסופתה פ"ו
 ע"ש], (ה) [שמות כג,
 ו] [שמות כא], ו' ז"ל
 בפסק, (ו) ע"י מוס' וזכום
 ע"א: ד"ה ובערפיה ומוס'
 מה נה: ד"ה שמה ומוספות
 ערשין ד: ד"ה נפשות,
 (ז) ע"י לע"ז, (ח) ע"י
 מהרש"א,

רבינו הגנאל

חומר בשור מבאש בר, עד
 מסור להרש שוטח וקטן
 חייב מה שאין בו באש.
 חומר באש שהיא מועדת
 מתחילתה מה שאין בו
 בשור, חומר בבור מבאש
 שהבור תחלת עשייתו
 לנוק ומסור להרש שוטח
 וקטן חייב, מה שאין בו
 באש, חומר באש שדרכה
 לילך ולהזיק ומועד לזכור
 בין דבר הראוי לה גנוק
 עצים וכיוצא בהן, ובין
 דבר שאין ראוי לו, גנוק
 כלים וכיוצא בהן, מה
 שאין בו בבור, והסמא
 כרמון דפטרין בנזק כלים
 בבור, והיא דלא תני
 שהשור חייב בו את
 הכלים מה שאין בו בבור,
 שיהיה כמו ששירי הטמון
 שחייב בו השור מה שאין
 בו באש, וזה מפורש
 בפרק הכונס צאן לדיר,
 משנה המדליק את הגויש
 והיו בו כלים ר' יהודה
 אומ' ישלם כל מה
 שבוחרו, וחכמי' אומר'
 אינו משלם אלא גידש
 שלחטין בו, ושירי נמי
 חומר בשור שחייב בו
 שור פסולי המוקדשין מה
 שאין בו בבור, עיקרו ב'פ'
 שור שנגח את הפרה
 דגריס' החם שור פסולי
 המוקדשין אדם ושור
 חייבין ובור פטור, מאי
 טעמ' אמ' קרא והמת יהיה
 לו, כמי שהמיתה שלו,
 יצא זה שאין המיתה שלו,
 הני הוו שירא, אבל דש
 בניור לא הוי שירא
 דשמינע ליה מרתמי
 דרכו לילך ולהזיק,
 ודברין פשוטין הן, ולא
 צו השור זין הווקע וטעמא מפרש
 בו השור מקראש בפרק שור שנגח את
 הפרה [גא:]: אמר אחרון למיטה, אם
 מת השור לא ישלם הראשון כלום
 דט' טפחים אין זהם כדי להמית:
אמר שניהם לנוקין, דאם הווקע השור
 ולא מת ישלמו זין שניהם: רב פפא
אמר, מתמינן דקמני כהכשר כל
 שמת השור קמיירי: **ודברי הכל**,
דאפי' רבי קאמר אמר אחרון למיטה:
וסו ליכא, למימר כהכשר כל נוקו: והא
איכא, למימר תו כגון אי אחרמי
 דמסר שורו כו', ומסברא קמקשי
 ליה רבי זירא ואינה משנה:
ופשע בו, שהלך לו ולא שמרו:
 אי

מה שאין בו באש. אם לא חייב זה שריפת אדם שהיה לו לזכור
 ואם כפות הוא המציער חייב מיתה וקם ליה דררבה מיניה
 דמפרש לקמן בפרק הכונס לאן לדיר (דף סא:): **וצין שאין ראוי**
 לקמן מפרש לה, כל שור דקמני הכא בקרן קמיירי ולא צנן ורגל:
חייב בו את הכלים, אם שיצרן
 בגניחה או בצעיטה שהיא תולדה
 דקרן. כלים אין ראויין לאש שאין דרך
 להסקינן בכלים: פלוגתא דרבי יהודה
 ורבנן בפרק שור שנגח את הפרה
 (לקמן דף גג:): **אלא לעולם רבנן היא**,
 ודקשיא לך לימני חומר שור שחייב
 בו את הכלים כו' תנא ושייר: שירי
טמון, דהוה ליה לממני חומר שור
 ובור מבאש שאם צעט שור צעק מלא
 כלים ושצנן חייב או אם נפל חומר
 צבור ועליו שק מלא תצוה חייב
 ואע"ג דטמון צעק מה שאין בו באש
 דנפקא לן (לקמן דף ס:), מאו הקמה'
 דלינו חייב אלא בגלוי: **שור פסולי**
המוקדשין, שנפדה ונפל צבור פטור
 בעל הצבור דמתיב (שמות כא) בעל
 הצבור ישלם והמת יהיה לו ילא זה
 שאין המת שלו דאע"ג דנפדה אם
 מת אסור להאפילו לנלצים כדלמרינן
 בצבורות (דף טו, טז), מוצח ודגים יין ולא גזיה
 צנן וסן ולא חנצ ואכלת וסן ולא ללצים
 וצפסולי המוקדשין הכתוב מדבר
 ואם נגחו שור חייב דהא כתיב^ו שור
 רעהו וכיון דנפדה שור רעהו קרינא
 ציה ואע"ג דצבור נמי כתיב וסן והמת
 יהיה לו מוקמי' ליה לקמן [ע"ש] לבעלים
 מנפלים צנצילה: **האי מאי לא**
גריסין: אי אמרי בשלמא רבנן
אידי דשייר, טמון וכלים שיר נמי
האי: אלא אי אמר ר' יהודה,
 ואין כאן שיר דהא כלים צבור וטמון
 באש רבי יהודה מחייב מאי שיר
 דהאי שיר: **דש צניור**, שאם דש
 השור צניור ונתכוון לנך שהרי
 השורין מלומדין צדישה תולדה דקרן
 היא שכונתה להזיק וחיבב לשלם דמי
 נירו שקילקל מה שאין בו צבור דלא
 שייך ציה הזק קרקע: **דהא קמיני**,
 לעיל [ט:]: צבור שדרכו לילך ולהזיק וכל
 נוקין בכלל: **האחרון חייב**, זין מת

חומר בשור מבאש חומר באש מבשור חומר
 בשור מבאש שהשור משלם כופר וחייב
 בשלשים של עבד נגמר דינו אסור בהנאה
 מסרו להרש שוטח וקטן חייב מה שאין
 בו באש חומר באש מבשור שהאש מועדת
 מתחילתה מה שאין בו בשור חומר בבור
 מבבור וחומר בבור מבאש חומר בבור
 מבאש שתחילת עשייתו לנוק מסרו להרש
 שוטח וקטן חייב משא"כ באש^ו חומר
 באש מבבור שהאש דרכה לילך ולהזיק
 ומועד לאכול בין דבר הראוי לה ובין
 דבר שאינו ראוי לה מה שאין בו בבור
 וליתני חומר בשור מבבור שהשור חייב
 בו את הכלים מה שאין בו בבור הא מגי
 ר' יהודה היא^ז דמחייב על נזקי כלים בבור
 אי רבי יהודה אימא סיפא חומר באש מבבור
 שהאש דרכה לילך ולהזיק ומועד לאכול בין
 דבר הראוי לה ובין דבר שאינו ראוי לה מה
 שאין בו בבור דבר הראוי לה מאי גינהו
 עצים דבר שאין ראוי לה מאי גינהו כלים
 מה שאין בו בבור אי ר' יהודה הא אמרת
 מחייב היה ר' יהודה על נזקי כלים בבור
 אלא לעולם רבנן היא^ח ותנא ושייר מאי
 שייר דהאי שיר שיר טמון איבעית אימא
 לעולם ר' יהודה ודבר שאין ראוי לה לאו
 לאתויי כלים אלא לאתויי ליחבה נירו
 וסכסכה אבניו מתקיף לה רב אשי ליתני
חומר בשור מבבור שהשור חייב בו שור
פסולי המוקדשין ימה שאין בו בבור אי
 אמרת בשלמא רבנן היא אידי דשייר הך
 שייר נמי הך אלא אי אמרת ר' יהודה מאי
 שייר דהאי שיר שיר דש בניורו אי משום
 דש בניורו לאו שירא הוא דהתנא שכן דרכו
 לילך ולהזיק: הכשרתי במקצת נוקו: תנו
 רבנן הכשרתי מקצת נוקו חבתי בתשלומי
 נוקו כהכשר כל נוקו כיצד: החופר בור
 תשעה ובא אחר והשלימו לעשרה האחרון
 חייב יודלא כרבי דתניא^י החופר בור תשעה
 ובא אחר והשלימו לעשרה אחרון חייב
 רבי אומר אחר אחרון למיתה אחר שניהם
 לנוקין רב פפא אמר למיתה ודברי הכל
 איכא דאמרי לימא דלא כרבי אומר רב
 פפא למיתה ודברי הכל מתקיף לה רבי
 זירא ותו ליכא והא איכא במסר שורו לחמשה
 בני אדם ופשע בו אחד מהן והזיק חייב היכי
 דמי אימיא דבלאו איהו לא הוה מינטר
 פשיטא דאיהו קעביד אלא דבלאו איהו
 נמי מינטר מאי קעביד מתקיף לה רב ששת
 והא איכא ימרבח בחבילה היכי דמי
 אי

חומר בשור מבאש, הא דלא תני שהשור צ"ח משום דהו כולל
 מסרו למש"ו דזהכי תלי טעמא דפטור באש:
שייר טמון, דפטור באש ושור וצור חייב ופ"ה כגון צעט שור
 צעק מלא כלים ושצנן וכן אם נפל צבור שק מלא תצוה
 חייב ולא דק דכל מיילי דלאו בעלי
 חיים ממעטיס מחמור דבור כמו
 כלים כדלמנר^י צסוף הפרה (דף מח:)
 גבי נפל לצבור והבאיש מימיו לאחר
 נפילה שהוא פטור משום דהו שור
 צור ומיס כלים:
ליחבה נירו וסכסכה אבניו,
 גבי דש צניור פרש"י
 משא"כ צבור דלא שייך ציה הזק
 קרקע משמע דה"נ רואה לפרש כן
 משא"כ צבור דלא שייך ציה הזק
 ניר ואצנים וקשה לפי' דאם כן היה
 יכול להזכיר כנה הזיקות שהאש
 עושה דצנר הקצוע ששורף צימו
 ושאר דברים הקצועין אלא י"ל
 לימכה נירו דחייב אף על פי שאין
 רגילות שמוק אש ניר ואצנים כלל
 מה שאין בו צבור דפחות מי' פטור
 ממיטה כיון דאין רגילות להמית
 צפחות מי':
שהשור חייב בו פסולי
המוקדשין מה שאין
בו בבור, כדדרשין מוהמת יהיה לו
 מי שהמת שלו ופ"ה למה לי שור ולא
 אדם מיוקף ליה מוהמת יהיה לו מי
 שהמת שלו כדפטרין שור פסולי
 המוקדשין^י דמת אסור שנגח
 דדרשין גזירה שיה שם שם מהגלה
 ערופה בפרק אין מעמידין (ע"ז טז:)
^ו ואי משום שהשער מותר כדלמרינן
 צפ"ק דערבין (דף ו:). ה"נ שער
 שור פסולי המוקדשין מותר כדלמרינן
 בצבורות פ"ג (דף כה). ואפילו הכי
 כיון שעיקרו אסור חשיב אין המת
 שלו וי"ל דוהמת יהיה לו משמע
 צבור ולא ממעטי מיניה אדם אדם
 מפרין צפ' הפרה (לקמן ג:). ואיפוך
 אלא פירוש והמת יהיה לו דשור
 נדרוש למי שהמת שלו והיכי מני
 למימר הכי והא צבור משלם כופר
 ואע"פ שאין המת שלו אלא על
 כרחק לא חיישין צדי כדפרישתי
 דאשור קאי וצלאו הכי לא קשיא מידי
 למאי דפרישתי לעיל דשור ולא אדם
 איצטרין לעבד ולנכרי הקניו לישראל
 שנפל לצור דהוא שרי צהנאה:
אחרון חייב, גס אנוקין וראשון
 פטור מכולם וצפ' הפרה
 (לקמן גא). מפרש טעם דכתיב כי יכרה
 אחד ולא שנים לחיובי צתרא אחי ולא
 קמא דלמנר קרא והמת יהיה לו הוא
 דקא עביד שיעור מיתה:
ורגו י"בא, וא"ת נמי דליכא
 טובא אטו כי רוכלא ליחשיב
 ולילול וי"ל משום דדחיק לאוקמי מתני'
 דלא כרבי או כרב פפא ולמיתה והיה
 יכול להעמיד צניוקין וא"ת ולוקמא
 כגון שלא היה בו הצל למיתה ולא
 הצל לנוקין שהיה רחובו יתר על עומקו וצא אחר וסייד וכייד דמודה רבי דהאחרון חייב זין למיתה זין לנוקין כדלמנר רב פפא
 בפרק הפרה (לקמן דף גא). וי"ל דאין זה מקצת נוקו דאחרון עבד הכל:

בגון פפא בר אבא, מפרש רשב"ם דנקט פפא בר אבא לפי שלטתם בני אדם הוא שאלו לכל הבא מאיליו ליטב עליה כי סתם
 ספסל עשוי לנך והוי כמתה מחמת מלאכה אבל פפא בר אבא שיהו משונה וכד משא"כ בני אדם סתמא אין שאלו לו ולפי'
 ז"ל כגון פפא בר אבא אכולהו קאי מדקאמר בסמוך דל"ל אי לאו את הוה יצדינן פורתא וקיימין משמע דאם היה נשצר היו חייבין
 ומיהו לפי המסקנא דמשני דבהדי דקסמן עלייהו אין צריך לפרש^י דחייב אלא אחרון כלצד ומתוך כך פטר ארבעה בני אדם שישבו
 על ספסל אחד של אלמנה ושצרוהו והר"ר עזריאל חייב לשלם ור"ת מפרש דנקט פפא בר אבא משום דקאמר במסקנא דכחו
 כגופו דמי ודוקא פפא בר אבא שהוא אדם כד ומתוך כדו מונעו לעמוד אבל שאר בני אדם שאין צנידין כל כך ואין סמיכתן
 מעכב מלעמוד אינהו נמי פשעו שלא עמדו וכולן חייבין ולפי זה צריך לומר דרב פפא עמנו צא לתרן מה שהקשה ותו ליכא:
 מאי

פ"א א מיי' פ"ח מהל'
 מקי ממון הלכה א
 סמג עשין טו:
 צ ב מיי' פ"ב שם הלכה
 ז:
 צא ג ד מיי' שם הלכה יב
 סמג עשין סח טור
 ש"ע ח"מ ס' מי ספק
 טו:
 צב ה מיי' פ"ד שם הלכה
 ז סמג עשין שם
 טו ש"ע ח"מ ס' שנו ספק
 ז:
 צג ו מיי' פ"ו מהלכות
 חובל ומוזק הל' יד
 ועין במ"מ מ"ח בזה סמג
 עשין ט טור ש"ע ח"מ ס'
 שפ ספק ד:
 גמ' לאתויי בליה. עי'
 לעיל ה"ע מוס' ד"ה כי
 שרי: תוב' ד"ה שהשור
 בו וא"ת י"ל. עי' משנת
 ח"ט ס' קלו: בא"ד ואי
 משום וכו'. עי' וזכום דף
 ע"א ע"ז מוס' ד"ה
 ובערפיה:

גליון הש"ס